

2025-03-31

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.da@regeringskansliet.se
Dnr: Ju2024/02655

Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare

SOU 2024:93

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har tagit del av utredningens förslag och lämnar detta remissvar.

Sammanfattning

Stiftelsen Allmänna Barnhuset är en statlig stiftelse med uppdrag att stimulera forskning samt att utveckla och stödja metod- och kunskapsutveckling med syfte att stärka barn och ungdomar i socialt utsatta livssituationer. Arbetet utgår från FN:s konvention om barnets rättigheter. Stiftelsen Allmänna Barnhuset har i linje med sitt uppdrag valt att avgränsa svaret till att fokusera på om förslagen är i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter och om förslagen kan anses stärka barn och ungdomar i utsatta situationer.

Artikel 37 och artikel 40 i Barnkonventionen slår fast barnets rättigheter när de är misstänkta eller dömda för brott. Dessa artiklar måste, liksom resten av konventionen, följas, då de är lag i Sverige. Barn som på olika sätt dragits in i kriminalitet är brottsoffer, i behov av stöd och skydd. Med det som utgångspunkt kan vi se att artikel 19 om att barn ska skyddas mot våld och övergrepp är högst aktuell att ta stöd i gällande dessa barn, och även artikel 39, som avser att barn som har utsatts för vanvård, utnyttjande, övergrepp, tortyr eller väpnade konflikter har rätt till rehabilitering och social återanpassning.

I utredningen lyfts att förslagen skulle påverka ett litet antal barn per år men det bör beaktas att Barnkonventionen som är lag i Sverige fastslår varje barns rättigheter, även barn som misstänks för eller begår brott. I flertalet av förslagen i utredningen måste olika rättigheter vägas mot varandra, och det skrivs tydligt fram i de fall där ett barn begår ett brott mot ett annat barn. Det är en viktig aspekt att ta hänsyn till, där uppklarande av brottet är av stor vikt för barnet som utsatts.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset vill särskilt belysa att rättigheter behöver vägas mot varandra även då det avser ett och samma barn, som är brottsmisstänkt, exempelvis då barnets rätt till integritet ställs mot rätten att skyddas mot våld och att trygga deras utveckling. Det gör att vissa av frågeställningarna i utredningen är komplexa ur ett barnrättsperspektiv. Att använda tvångsmedel som på olika sätt inkräktar på barnets rätt till integritet går emot barnkonventionen då det är beslut som försvagar barnets rättigheter. Samtidigt är barn som är indragna i kriminalitet utsatta och i behov av hjälp och skydd, vilket kan vara svårt att upptäcka eller verkställa utan att få bättre verktyg för att klara upp brott.

Det finns därför förslag där vi ser att behovet att skydda barnet från att dras in djupare i kriminalitet, genom tidigare upptäckt, väger tyngre än barnets rätt till integritet. Dock bör integritetskränkande åtgärder användas i minsta möjliga utsträckning. I förslagen som avser utökade möjligheter att frihetsberöva barn bör Barnrättskommitténs rekommendation beaktas om att i så låg utsträckning som möjligt frihetsberöva barn och begränsa häktning av barn.

Förslagen i utredningen går i motsatt riktning då barnets rättigheter riskerar att få stå tillbaka på grund av bristande resurser. Konsekvensen blir att barn frihetsberövas under längre tid och med lägre grad av barnanpassning utan hänsyn tagen till barnets bästa.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset ser tydligt behoven att barn erbjuds rätt stöd och behandling vid tex våldsutsatthet. Detta gäller såväl för brottsoffer som barn misstänkta för brott. En rad metoder har utvecklats av Barnhuset för att förstärka det förebyggande arbetet såsom stöd till barn i familjehem i skolan genom bl.a. Skolfam som ger stöd för barnen att klara skolan.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslagen om att tydliggöra skrivningar och utöka möjligheterna till juridiskt biträde för barn. Det är en positiv förändring, som FN:s Barnrättskommitté har lyft i deras granskning av Sveriges efterlevnad av barnkonventionen. Barnhuset ser det som en viktig förutsättning för att skapa rättssäkra processer där barnets intressen värnas. Men vi saknar barns röster i utredningen. Det beskrivs att barns synpunkter har inhämtats genom fokusgrupper, men vad barnen framfört framkommer inte, vilket är problematiskt.

Kommentarer på utredningens förslag

8.8.1 Utvidgad möjlighet att frihetsberöva barn förutsätter ett tydligt behov

Bedömning: Ett förslag om utökade möjligheter att anhålla och häkta barn i åldern 15–17 år förutsätter att det finns ett tydligt behov.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker bedömningen. Barnhuset vill särskilt framhålla, i enlighet med Barnkonventionens artikel 37, att barn ska frihetsberövas i så låg utsträckning som möjligt på grund av den skada det kan åsamka ett barn.

Barnhuset ser det som skrivits fram i utredningen mer som verksamheters behov än barnens. Med förstärkning kan det gå att lösa utan att ytterligare inskränka barnets rättigheter, vilket beskrivs under punkt 8.10.1.

8.9.5 Kravet på synnerliga skäl bör inte ändras

Bedömning: Ett förslag om utökade möjligheter att anhålla och häkta barn i åldern 15–17 år förutsätter att det finns ett tydligt behov.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar bedömningen. Det är av stor vikt att fortsatt ha synnerliga skäl för anhållande och häktning av barn. I Barnkonventionen framkommer att frihetsberövande av barn ska användas i som en sista utväg (artikel 37).

8.10.1 Tremånadersfristen bör förlängas

Bedömning: Det finns både behov och nytta av att barn får vara häktade i en sammanhängande tid som är något längre än tre månader innan åtal väcks.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar inte bedömningen. Längre häktningstider går emot barnkonventionens artikel 37 om att barn ska vara frihetsberövade endast som en sista utväg och kortast möjliga tid, och artikel 41 samt Barnrättskommitténs allmänna kommentar 24, om att aldrig göra förändringar i lagstiftning som blir till försämringar i fråga om barnets rättigheter.

De regelverk gällande korta häktningstider och isoleringsbrytande tid som gäller idag följs inte. Kriminalvårdens statistik visar att barns rätt till 4 timmars isoleringsbrytande tid per dag i tillräcklig utsträckning (57% av fallen 2023 - 2024) inte tillgodoses.¹ I utredningen lyfts fram att längre häktning skulle kunna hindra barn att dras djupare in i kriminalitet men underbyggs inte av forskning i utredningen. För att främja barnets möjligheter att ta sig ur kriminaliteten krävs adekvat stöd under häktningstiden samt barnanpassade former för häktning. Det finns behov av förstärkningar då nuvarande lagstiftning ska följas. Kortare häktningstider för barn är viktigt och ytterligare arbete bör genomföras i fråga om att utveckla verksamheten i häktet med utgångspunkt i ett barnrättsperspektiv.

8.10.2 Fristen bör vara fem månader

Förslag: Ett barn får vara häktad under en sammanhängande tid om högst fem månader fram till dess att åtal väcks. Tiden får förlängas om det finns synnerliga skäl. Åtgärden får anses vara proportionerlig.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset avstyrker förslaget. Då det, som också belyses i utredningen, är skadligt för unga personer att hållas avskilda från sina sociala sammanhang är det av största vikt att tiden blir så kort som möjligt. Redan nu finns möjlighet att förlänga tiden vid synnerliga skäl.

8.10.4 Särbehandlingen av barn i häkte bör inte ändras

Bedömning: Särbehandlingen av frihetsberövade barn är viktig för att begränsa de negativa verkningarna av frihetsberövandet. Någon ändring i de bestämmelserna bör därför inte göras.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Därtill anser vi att det måste finnas utökade möjligheter till stöd för barn under frihetsberövandet, då det skulle innebära bättre chanser för barnet till återanpassning och gynnsam utveckling, i enlighet med artikel 40 i Barnkonventionen.

9.8.5 Kvarstad och förvar

Förslag: Kvarstad och förvar får användas mot barn under 15 år i en brottsutredning och i en utredning om förverkande.

¹ Kriminalvårdens årsrapport 2024, s. 52. <https://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/publikationer/ekonomi/arsredovisning-2024/> Länk hämtad 2025-03-03.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Barnhusets förhoppning är att en sådan åtgärd kan leda till att färre barn utnyttjas av äldre kriminella och dras in i kriminalitet.

9.8.6 Kravet på särskilda skäl bör som huvudregel behållas

Bedömning: Kravet på särskilda skäl bör behållas när beslag, penningbeslag, biometrisk autentisering, genomsökning på distans och tagande av fotografi och fingeravtryck riktas mot barn under 15 år.

Förslag: Det ska krävas särskilda skäl för att använda avspärning och andra liknande åtgärder samt kvarstad och förvar mot barn under 15 år.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Barn som är misstänkta för brott, oavsett om de senare visas skyldiga eller oskyldiga, är rättighetsbärare, och åtgärder som är integritetskränkande bör användas ytterst restriktivt. Tvångsmedlen bör användas på sätt som i möjligaste mån tryggar barnet och bidrar till att skapa hanterbarhet av situationen för barnet.

9.8.7 Särskilt om husrannsakan

Förslag: Möjligheten att göra husrannsakan enligt rättegångsbalken hos barn under 15 år utökas genom att kravet på särskilda skäl tas bort. Det gäller både i en brottsutredning och i en utredning om förverkande. Det ska inte heller ställas krav på särskilda skäl vid undersökning enligt 28 kap. 10 § rättegångsbalken när tvångsmedlet riktas mot barn under 15 år i en brottsutredning.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Det är av stor vikt att det även fortsättningsvis görs en bedömning av proportionaliteten i ingreppet av de olika omständigheterna i varje enskilt fall. En utökad möjlighet att göra husrannsakan hos barn under 15 år skulle kunna minska incitament för äldre kriminella att utnyttja barn för att förvara droger, vapen och stöldgods, vilket på så sätt skulle kunna skydda barn. Det skulle även i de fall barn är involverade i kriminalitet kunna hindra barnet från att exempelvis genomföra ett våldsdåd, eller själv råka illa ut i hämndaktioner mellan gäng.

Det finns tydliga förbättringsåtgärder och aspekter att ta hänsyn till när det kommer till husrannsakan som berör barn. Barnhuset vill poängtera att polis som genomför husrannsakan i hushåll där barn bor kräver hög kompetens och förståelse för barns särskilda behov hos de poliser som genomför åtgärderna. Uppföljande besök bör därefter ske för att ge berörda barn information som är anpassad utifrån deras behov.

9.8.8 Särskilt om kroppsvisitation

Förslag: Möjligheten att använda kroppsvisitation enligt rättegångsbalken mot barn under 15 år utökas genom att kravet på särskilda skäl tas bort. Det gäller både i en brottsutredning och i en utredning om förverkande.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Barnhuset ser förslaget som en möjlig väg för att skydda barn från att systematiskt utnyttjas av äldre kriminella, och potentiellt förhindra ett barn från att utföra ett våldsdåd. På så sätt skyddas det tilltänkta offret från våldet, samtidigt som barnet som skulle utföra våldsbrottet skyddas från de långtgående konsekvenser som det innebär.

Barnhuset vill dock poängtera att det finns andra incitament för gängkriminella att utnyttja barn än att de inte kan kroppsvisiteras, som att de kan vara mer lättpåverkade och i en utsatt ställning jämfört med de som är äldre, vilket innebär att enkom detta förslag är långt ifrån tillräckligt för att förhindra utnyttjandet av barn i kriminella nätverk.

9.8.9 Verkställighet av kroppsbesiktning

Förslag: Den tid som ett barn under 15 år får hållas kvar för kroppsbesiktning för brottsutredande ändamål förlängs från tre till sex timmar. Möjligheten att förlänga tiden om det finns synnerliga skäl ändras inte.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset avstyrker förslaget. Riskerna finns att det blir gängse att barn hålls kvar sex timmar, vilket är en stor nackdel som påverkar alla de barn som blir föremål för kroppsbesiktning. En kroppsbesiktning kan vara obehagligt och kan innebära oro under den tid som barnet väntar och bör därför genomföras skyndsamt.

9.8.10 Övrig tvångsmedelsreglering bör inte ändras

Bedömning: Det finns inget skäl att tillåta användning av övriga tvångsmedel i rättegångsbalken, som inte är hemliga, mot barn under 15 år.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker bedömningen.

10.3.1 Syftet med kvarhållandet

Bedömning: Kvarhållande enligt 14 och 35 §§ LUL fyller en viktig funktion för att skydda barn och se till att de får nödvändigt stöd.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker bedömningen.

10.3.2 Barn får hållas kvar av sociala skäl i fler fall

Förslag: Polisens möjlighet att hålla kvar brottsmisstänkta barn i syfte att skyndsamt överlämna dem till föräldrar, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person utökas.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Det är av största vikt att barn fångas upp och får hjälp i situationer då de är misstänka för ett brott. Kvarhållandet bör fortsatt ske under kortast möjliga tid, men barnets möjlighet att fångas upp på ett lämpligt sätt bör prioriteras.

10.3.3 Tiden för att hålla kvar barn av sociala skäl utökas

Förslag: Tiden som polisen får hålla kvar barn som misstänks för brott i syfte att skyndsamt överlämna dem till föräldrar, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxenperson utökas från tre till högst sex timmar.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Som nämnts ovan är det av största vikt att barn fångas upp och får hjälp i situationer då de är misstänka för ett brott.

10.3.4 Tiden som barn under 15 år är skyldiga att stanna kvar för förhör förlängs

Förslag: Tiden som barn under 15 år som misstänks för brott är skyldiga att stanna kvar för förhör förlängs med tre timmar. Den tid som barn som inte misstänks för brott är skyldiga att stanna kvar ändras inte.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset avstyrker förslaget. Det är redan idag möjligt att förlänga tiden med 3 timmar vid synnerliga skäl. Med utökade resurser kan den tidsfrist som är idag behållas. Att förlänga tiden övergripande riskerar att skapa en struktur där alla barn får stanna kvar för förhör under längre tid, vilket står i polaritet mot att göra minsta möjliga inverkan på barn under en brottsutredning, som FN:s Barnrättskommitté förordar. Om förslaget genomförs blir det möjligt i särskilda fall att kvarhålla barn i 9 timmar, vilket är en mycket lång tid för ett barn. Barnets rättigheter och sårbarhet, utveckling och ålder måste vägas in.

10.3.5 Placering i polisarrest

Förslag: Förutsättningarna för när brottsmisstänkta barn, som hålls kvar enligt 14 § LUL eller enligt 23 kap. 9 § andra stycket rättegångsbalken, får hållas i förvar i polisarrest skärps.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

11.7.3 Biometriska jämförelser med uppgifter om barn i register som inte förs i brottsutredande syften.

Bedömning: Det bör inte vara tillåtet att jämföra biometriska uppgifter från brottsutredningar med motsvarande uppgifter om barn som inte har nått straffbar ålder som finns i register som inte förs i brottsutredande syften.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar bedömningen. Som beskrivs i utredningen: ”Varken barnen eller barnens vårdnadshavare har samtyckt till att uppgifterna används för biometriska jämförelser med spår i brottsutredningar”. Det skulle därför vara oetiskt och potentiellt diskriminerande att söka i register som inte förs med anledning av misstänkt brottslighet.

15.5.4 Rätten till juridiskt biträde vid utredningar på begäran av socialnämnden bör utvidgas

Förslag: Rätten till juridiskt biträde vid utredningar som inleds på begäran av socialnämnden utvidgas genom att synnerliga skäl byts ut mot särskilda skäl.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Barnhuset föreslår att juridiskt biträde bör tilldelas barn i alla fall utom då det är uppenbart obehövligt.

15.6.5 Rätten till juridiskt biträde vid utredningar enligt 31 § tredje stycket LUL bör utvidgas

Förslag: Rätten till juridiskt biträde vid utredningar enligt 31 § tredje stycket LUL utvidgas genom att synnerliga skäl byts ut mot särskilda skäl.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Barnhuset föreslår att ett juridiskt biträde bör tilldelas barn i alla fall utom då det är uppenbart obehövligt.

15.7.3 Barns rätt till juridiskt biträde vid bevistalan

Förslag: En offentlig försvarare ska alltid förordnas för ett barn som åklagare väcker bevistalan mot.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

15.10.3 Rätt till juridiskt biträde för barn som häktas på grund av vägran att fullgöra vittnesplikten

Förslag: Ett juridiskt biträde förordnas för barn som häktas på grund av vägran att fullgöra vittnesplikten. Rätten till biträde regleras i en ny paragraf i 36 kap. rättegångsbalken.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget.

18.5.9 Bör även barn under 15 år få hållas kvar?

Bedömning: Ingen särreglering bör införas för barn under 15 år.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar inte bedömningen. Vi anser att det behöver finnas särreglering gällande barn under 15 år. Att kvarhålla barn vid misstanke om brott kan få allvarliga konsekvenser på barns hälsa. Barn behöver annat stöd än vuxna för att förstå den situation de befinner sig i. Att kvarhållas på en plats utan att förstå varför kan ge mycket negativ påverkan på barns mående och potentiellt vara traumatiserande. Såväl barn som föräldrar behöver föras med tillräcklig, behovsanpassad information för att kunna förstå den åtgärd barnet fått för att undvika missförstånd eller känslor av utanförskap eller särbehandling.

19.2.3 Digitalt möte i stället för personlig inställelse

Förslag: Om det är lämpligt får åklagaren besluta att det personliga mötet med ett barn, som ska underrättas om beslut om straffvarning eller åtalsunderlåtelse, i vissa fall får genomföras genom ljud- och bildöverföring.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset ställer sig positiva till förslaget om det är klarlagt att det är utifrån barnets bästa.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset saknar en barnkonsekvensanalys och barns egna åsikter kring att dessa underrättelser sker digitalt. Att enbart hävda att det är positivt för barn att slippa åka till dessa möten anser Barnhuset är ett alltför förenklat resonemang baserat på ett vuxenperspektiv.

Om digitala möten ska ske på detta sätt behöver det säkerställas att barnen kan delta ostört på mötena och att de inte hindras av att andra i bostaden kan höra samtalet. Barn kan behöva stöd i form av fysisk närvaro av vuxna för känsloreglering, för möjligheten att förstå och ta till sig det som sägs. Att få träffa åklagare på plats kan leda till en mer personlig upplevelse och en mer förebyggande prevention genom att se människan bakom beslutet.

21.3 Konsekvenserna för barn

Bedömning: Förslagen påverkar framför allt barn i åldern 11–15 år som misstänks för allvarliga brott. Även andra barn som t.ex. riskerar att hamna i kriminalitet eller barn som är syskon, vänner och bekanta till brottsmisstänkta barn påverkas av förslagen. Vissa förslag stärker barns rättigheter eller minskar incitamenten att dra in barn i kriminalitet. De flesta förslagen leder emellertid till ökade risker för intrång i den personliga integriteten.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar utredningens bedömning. Barnhuset anser att förslagen, speciellt förslaget om kvarhållande även kan påverka barn som lever i utsatta områden men inte har något samröre med brottsmisstänkta. Vi anser inte att tillräckliga bedömningar av hur barn påverkas av förslagen har gjorts i enlighet med Barnkonventionen.

Det framgår inte i utredningen vilka synpunkter barn i årskurs 6 och 7 har framfört. Äldre barn har inte fått komma till tals och det saknas fakta om hur syskon upplever en husrannsakan i sitt rum som den delar med en brottsmisstänkt. Saknas även hur dessa insatser ska kommuniceras till barn och vårdnadshavare för att möjliggöra en känsla av sammanhang (KASAM).

21.4 Konsekvenserna för andra enskilda

Bedömning: Förslagen innebär ökade risker för intrång i den personliga integriteten för det begränsade antal personer som kommer att drabbas av den utökade användningen av tvångsmedel.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar bedömningen. Syskon och andra barn som är i kontakt med ett barn som är brottsmisstänkt kan komma att drabbas av inte bara integritetsintrång utan även obehagliga situationer i kontakt med polisen. Även andra än det brottsmisstänkta barnet drabbas och information bör ges om barnets rättigheter, och tydliga riktlinjer bör finnas för barnanpassade åtgärder.

21.5 Konsekvenserna för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet

Bedömning: Förslagen bidrar till effektivare brottsutredningar, framför allt då barn under 15 år misstänks för brott. Därigenom kommer fler brott att klaras upp och fler personer i straffbar ålder kommer att kunna lagföras för brott. Förslagen som rör barn bedöms generellt bidra till att motverka barns brottslighet. Det förväntas bidra till att färre brott begås.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset ser behovet av förändringar för att motverka att barn dras in i brottslighet men saknar hänvisningar till forskning och evidens i de slutsatser som dras. Effektivare brottsutredningar och brottsförebyggande arbete är inte samma sak. Effektivare brottsutredningar innebär inte automatiskt att färre brott begås. Det är alltför förenklat att säga att det skulle förhindra att barn dras in i brottslighet.

Det kan vara en kugge i hjulet, men för att förebygga att barn och unga dras in i kriminalitet behöver man arbeta med prevention på många olika sätt. Brotspreventivt arbete är komplext och det behövs fler insatser för att förebygga att barn och unga dras in i kriminalitet.

21.6 Konsekvenserna för jämställdheten

Bedömning: Förslagen får inte några konsekvenser för jämställdheten.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar inte utredningens bedömning. Utredningen konstaterar att fler män än kvinnor misstänks för allvarliga brott och gängrelaterade brott vilket innebär att fler pojkar kommer att utsättas för integritetskränkningar. Kriminalvårdens kartläggning visar att det skiljer sig hur flickor respektive pojkar får stöd under häktningstiden.

Flickor får mer besök från frivilligorganisationer och får ägna sig åt förtroendeuppdrag medan pojkarna får mer utrymme för samtal och aktivitet med personal, gruppgemenskap och psykologsamtal. Det är även färre andel flickor än pojkar som anger att de har god psykisk hälsa under häktningstiden.² Detta kan leda till konsekvenser för jämställdheten för flickorna.

Beredning Janina Fryckholm, Agneta Ingvarsson, Emma Andersson

Stockholm 2025-03-31

Anne-Marie Brodén

Ordförande

Ulrika Heie

Vice ordförande

² Kriminalvården, *Kartläggning av häktade barn och ungdomar i Sverige 2019-2020*, 2022. [Kartläggning av häktade barn och ungdomar i Sverige 2019-2020](#). Länk hämtad 2025-03-26.